

OLII HARBIY TA'LIM MUASSASALARIDA YOSHLARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNING BAHOLASH MODELINI

Sh.U.Bulishev¹

Mas'ul muallif: Bulishev Sherzod Umurzokovich, Xarbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti SHXO fakulteti kafedra boshlig'i.

Accepted: 22 Sentabr 2026

Published: 22 Sentabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Bulishev, S. U. OLIY HARBIY TA'LIM MUASSASALARIDA YOSHLARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNING BAHOLASH MODELINI / S. U. Bulishev // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 9, № 2. — B. 169–173.

1. Xarbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti SHXO fakulteti kafedra boshlig'i

Annotatsiya. harbiy ta'lim muassasalari talabalarining jismoniy tayyorgarlik jarayonlari davomida, tezkorli, chidamkorlik va kuch jismoniy sifat darajalarini rivojlantirish masalasi hali ham ko'plab professor-o'qituvchi va sport mutaxassislarining e'tiborini tortib kelmoqda. Hozirgi vaqtda ko'plab tadqiqotchilarning qiziqishi turli yoshdagilarda jismoniy sifatlarini tarbiyalash masalasiga qaratilgan va bu qobiliyatlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan o'quv-mashg'ulot jarayonlari ratsional texnikani o'zlashtirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga hamda shug'ullanuvchilarda imkon qadar, tezkorli, chidamkorlik va kuch jismoniy sifat darajalarini yuqori darajada rivojlantirishga yordam beradi. Mazkur maqolamiz manashu muammlarning yechimiga bag'ishlangan bo'lib, maqolada harbiy ta'lim muassasalari talabalarining, tezkorli, chidamkorlik va kuch jismoniy sifat ko'rsatkichlarining rivojlanganlik darajalari tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: vatan, 100 va 400 metr masofaga yuqori startdan yugurish, 1 kilometruga yugurish va Kuperning 12 daqiqalik yugurish testi, bukib yozish (Kuper) testi, tezkorli, chidamkorlik va kuch jismoniy sifatleri, harbiy ta'lim muassasalari.

МОДЕЛЬ ОЦЕНКИ РОЛИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА В ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ МОЛОДЁЖИ В ВЫСШИХ ВОЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Аннотация. в процессе физической подготовки курсантов военно-учебных заведений вопрос развития уровней физических качеств скорости, выносливости и силы до сих пор привлекает внимание многих преподавателей и специалистов в области спорта. В настоящее время интерес многих исследователей сосредоточен на проблеме воспитания физических качеств в разном возрасте, а тренировочные процессы, направленные на развитие этих способностей, способствуют созданию благоприятных условий для снижения рациональной техники и развитию высоких показателей физических качеств, быстроты, выносливость и сила в участниках как можно больше. Решению этих задач посвящена данная статья, и в статье исследуются уровни развития показателей физического качества скорости, выносливости и силы курсантов военно-учебных заведений.

Ключевые слова: Родина, бег на 100 и 400 метров в высоту, бег на 1 км и беговая проба Купера на 12 минут, скоропись (проба Купера), физические качества скорости, выносливости и силы, военно-учебные заведения.

ASSESSMENT MODEL OF THE ROLE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN THE MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH AT HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. in the process of physical training of cadets of military educational institutions, the issue of developing the levels of physical qualities of speed, endurance and strength still attracts the attention of many teachers and specialists in the field of sports. Currently, the interest of many researchers is focused on the problem of education of physical qualities at different ages, and training processes aimed at the development of these abilities contribute to the creation of favorable conditions for the reduction of rational technique and the development of high indicators of physical qualities, speed, endurance and strength in participants as much as possible. This article is devoted to solving these problems, and the article examines the levels of development of indicators of physical quality of speed, endurance and strength of cadets of military educational institutions.

Keywords: motherland, running 100 and 400 meters in height, running 1 km and running Cooper test for 12 minutes, cursive (Cooper test), physical qualities of speed, endurance and strength, military educational institutions.

Kirish. Oliy harbiy ta'lim muassasalarida yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jismoniy tarbiya va sportning o'rni.

Yoshlarda mafkuraviy immunitet, milliy iftixor, o'zlikni anglash, vatanparvarlik tuyg'ularining shakllanganligi va rivojlanganligini aniqlash uchun ta'lim-tarbiyani quyidagi

tizim asosida tashkil etish samarali natijalarni beradi:

- birinchidan, teskari aloqani o'rnatish - ko'zlangan o'quv-tarbiyaviy maqsadlarga erishish shakllari va yo'llarini tahlil qilish;

- ikkinchidan, maqsad va vazifalarni belgilash - jamoaning taraqqiy qilish istiqbollari, istiqbolij rejalarini aniqlash;

- uchinchidan, taqsimot yo'nalishi-jamoa a'zolari o'rtasida burch va vazifalarni taqsimlash;

- to'rtinchidan, yaratuvchanlik yo'nalishi - kattalarning yoshlar bilan muloqot qilishining sog'lom muhitini tarkib toptirish;

- beshinchidan, pedagogik tajribani o'rganish va umumlashtirish;

- oltinchidan, -motivatsiya va rag'batlantirish yo'nalishi-talaba-yoshlarning hamda murabbiy-o'qituvchilarning ta'lim olish va ta'lim berish faoliyatini rag'batlantirishni, tashqi stimullarni adekvat qabul qilishni nazarda tutadi. Tarbiyaviy jarayonda komillikka intilishni kuchaytiradi;

- yetinchidan, nazorat yo'nalishi-ta'limiy-tarbiyaviy jarayonda turli xil nazorat turlarini o'tkazishni nazarda tutadi, ma'naviy-ma'rifiy jarayon holati to'g'risidagi axborotga ega bo'lishni bildiradi. Oliy ta'lim muassasalari yoshlarining vatanparvarlik ruhda shakllantiruvchi mezonlarga tayaniladi.

Yoshlarni vatanparvarlik ruhda shakllantiruvchi mezonlar

O'zbekistonning har tomonlama rivojlanishi va amalga oshirilayotgan islohotlarning muvaffaqiyati aholining, ayniqsa, yosh avlodning bilimi, tarbiyasi, vatanparvarligida namoyon bo'ladi, ularning ma'naviy qiyofasini belgilaydi.

Shu asnoda yoshlar jamoasida vatanparvarlikni shakllantirish ishlari metodik jihatdan to'g'ri yo'naltirilganda jamiyatning har bir a'zosi ongiga milliy istiqloq g'oyalarini singdirish, mafkuraviy immunitetni hosil qilish, ularning o'zligini anglashlari, vatanparvarlik va fidoiylilik tuyg'ularini, millatlararo totuvlik, diniy bag'rikenglik, tolerantlikni shakllantirishda hamda komil insonga xos bo'lgan fazilatlarni: sofdillik, to'g'riso'zlik, adolatparvarlik, sahovatilik, or-nomuslik, tantilik sifatlarini tarkib toptirishda ijobiy samaralarga erishish mumkin.

Mustaqil, ma'rifiy-madaniy, adolatli va insonparvar jamiyatda yosh avlodni har tomonlama yetuk, axloqli, odobli insonlar sifatida kamol toptirish, ularni o'z Vataniga sadoqatli qilib tarbiyalashda ularda quyidagi xususiyatlarni shakllantirish lozim:

- ijobiy fazilatlar mohiyati va mazmunini to'g'ri tushunish hamda tahlil qilish, shaxsiy munosabatini bildiradi olish;

- jamoda yashash, mehnat qilish malakalarini egallash;

- barkamol inson siymosini idrok etish, uning ma'naviy qiyofasini shakllantirish metodlarini belgilash. Bu sifatlarini auditoriya va auditoriyadan tashkari ta'lim shakllarida amalga oshirish mumkin (1.1-pacm)

1.1-rasm. Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhda tarbiyalashda auditoriyadan tashkari tadbir turlari

Insonshunoslik fanida "inson-jamiyat", "jamiyat-inson" shaklida o'zaro ta'sirni taqozo etar ekan, birinchi va ikkinchisi ham to'g'ri, ham teskari aloqani o'rnatishi joiz. Shu sababli yoshlarning harbiy vatanparvarlik darajasining sifat ko'rsatkichlarini o'rganishda auditoriyadan tashqari tadbirlarda amalga oshirilgan tarbiyaviy ishlarning ahamiyati salmoqli.

Oliy ta'lim tizimida tahsil olayotgan yoshlarning vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirish uchun jamiyatning shaxsga qo'yadigan axloqiy talablariga muvofiq keladigan xulq-atvor malaka va odatlari hosil qilinadi. Bunga erishish kezida yoshlarning ongiga (ta'lim jarayonida), hissiyotiga (auditoriya va auditoriyadan tashqari ishlarda), irodasiga (faoliyatni uyushtirish, xulqni idora qilish jarayonida) tizimli va muntazam ta'sir etib boriladi.

Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda harbiy vatanparvarlik tarbiyasi bilan jismoniy tarbiya va sportning chambarchasligi.

Xalqimizning ma'naviy merosida axloq, inson ruhiyati, tarbiya masalalariga katta e'tibor qaratilganini tahlil qilsak, yoshlarda ma'naviy meros, uni o'rganish jarayonida inson ma'naviyatini yuksaltirish mavzulariga e'tibor, qiziqishning katta ekanligini ko'rish mumkin. Buni dastlabki o'tkazilgan sinov savol - javoblari ham tasdiqlaydi. Ma'naviy merosni o'rganish masalalariga yoshlarning befarq emasligi, yoshlarda ma'naviy madaniyatni tarbiyalash mavzusi ta'lim-tarbiya sohasida eng dolzarb ekanligini ko'rsatadi. Biroq, shuni ta'kidlash joizki, Yoshlarda vatanparvarlik darajasining sifat ko'rsatkichlarini pedagogik tahlil qilish va baholash uchun yaxlit, tizimli metodika hanuzgacha ishlab chikilmagan.

Shu bois, bugungi kunda oliy ta'lim tizimida tahsil olayotgan talabalarga o'qitilayotgan "Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi", Amaliy jismoniy tayyorgarlik, «Milliy istiklol g'oyasi va ma'naviyat asoslari» xamda « O'zbekiston tarixi», «O'zbek tili va adabiyoti» kabi fanlarning, shuningdek, dars va darsdan tashqari o'tkazilayotgan tarbiyaviy tadbirlarning mazmun - mohiyatini takomillashtirish talab etiladi.

Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhda tarbiyalash ko'rsatkichlarini aniqlovchi metodlar ular faoliyatidagi analitik baholash me'yorlari sifatida qaralishi aniq. Ushbu metodlar sirasiga mustaqillik davri milliy istiqloq ma'naviyatini tiklash va rivojlantirish, milliy madaniyatni taraqqiy ettirish, milliy o'z-o'zini anglash, milliy his-tuyg'ular, g'ururni, vatanparvarlikni o'stirish va mustahkamlash bilan bog'liq tarbiyaviy metodlarni misol tariqasida keltirish mumkin. Mustaqil O'zbekistonning taraqqiyoti jamiyat a'zolarining, har bir shaxs va ayniqsa, yoshlarning ma'naviy kamoloti, istiqloq g'oyalarining kishilar ongiga, kundalik hayotiga chuqurroq singishiga bog'liqdir. Mustaqil taraqqiyot yo'lida milliy ong va milliy o'z-o'zini anglash ma'naviy kamolotning asosiy negizidir. Demak, talabalar faoliyati, ya'ni o'qish va ijtimoiy mehnat qilishlari natijasida ular kelajagi buyuk O'zbekistonning barpo etishda faol qatnashayotgan har bir fuqaro o'z mamlakati, xalqi, millatining ajralmas bo'lagi ekanligini anglashi - milliy ma'naviyat va ongning tarkibiy qismi ekanligini analitik his etishlari muqarrar.

Oliy ta'lim tizimida tahsil olayotgan talabalarda O'zbekistonning porloq kelajagiga dadil ishonch bilan qarashni

mamlakatimizning har bir sohalarida dinamik yuksalish mavjudligini, xalqimizda yuksak insonparvarlik qadriyatlari tiklanayotganligi va takomillashayotganini ifodalovchi o'ziga xos dunyoqarashni shakllantirish ularning analitik mushohada qilish qobiliyatiga borib taqaladi.

Yoshlarda analitik mushohada yuritishlari orqali ta'lim jarayonida vatanparvarlikni rivojlantirishga mo'ljallangan o'quv materiali, topshiriqlar tizimining pedagogik imkoniyatlari ularning aqliy operatsiyalar: analiz va sintez kabilarni idrok qilishlari va ijtimoiy hayotda amal qilishlari bilan uyg'un holatda pedagogik ta'sir ko'rsatish asosida amalga oshiriladi. Bu esa o'z navbatida mustaqilligimizni qadrlay oladigan, o'zligini, jamiyat, davlat va oila oldidagi mas'uliyatni anglaydigan yetuk shaxslarni shakllantirish kabi vazifalar bilan bog'liq jarayon ekanligi ilmiy jihatdan asoslanilgan.

Yoshlarning vatanparvarlik ko'rsatkichlarini aniqlovchi metodlar ular faoliyatini analitik baholash me'yorlari sifatida qaralar ekan, bu borada M.K. Shaxtaxtinskiyning fikriga murojaat etishga to'g'ri keladi: "Insonning tafakkur shakllari bo'lgan tushuncha va hukmni xulosa chiqarishning tarkibiy qismlari sifatida tahlil qiladigan bo'lsak, hukm – diayrezis- aqliy tashxisning natijasidir. Hukm biror narsaga nimaningdir taalluqli yoki taalluqli emasligi haqida bayon qilingan fikr bo'lib, u chin yoki yolg'on bo'lishi mumkin. Har qanday gap ham hukm bo'lmaydi. Faqat qat'iy fikrlargina hukm hisoblanadi". Demak, talabalar faoliyatida jamiyatimiz taraqqiyotining muhim bosqichlarining ijtimoiy mohiyatini anglatmok, ya'ni vatanparvarlikning tarkib topishi, ilmiy - nazariy asoslarini o'rgatmoq; milliy ma'naviyatimizning takomillashuvi bosqichlarida ishtirok etgan ota – bobolarimiz va zamondoshlarimizning dunyoga tatiydigan darajadagi ma'naviyati bilan yoshlarni yaqindan tanishtirmoq; ma'naviy barkamol inson siymosini tasvirlab berib unga erishish sirlaridan yoshlarni voqif qilmoq kabilardan tegishli xulosa chiqarmoq – ularning barchasi deduktiv, ya'ni sillogistik xulosa chiqarishning nazariy asoslarini ishlab chiqib, xulosa chiqarish isbotlash shakli,- deb qaralishi mumkin.

Jamiyatning rivojida taraqqiyot uchun foydali bilimlar, hikmatlar zarur. Foydali bilimlarni egallashdan maqsad, avvalo, o'ziga so'ng yaqin kishilariga va butun jamiyatga naf keltirishdir.

Muayyan bir foydali ishini kishi o'z hayoti davomida ko'p marta bajarishi, foydali ish natijasida uning ruhiga singib ma'naviyatiga aylanishini «hayot tarzi», «turmush tarzi» sifatida baholanishi mumkin. Har bir insonning yashash tarzi, ya'ni turmush tarzi turlicha bo'ladi, bu faoliyat uning yashayotgan hududi, millati, uning egallagan bilimlari, mehnat faoliyati sohasi, e'tiqod qilayotgan diniga bog'liq bo'ladi.

"Ma'naviyatning asosini bilim tashkil qilar ekan, uning qismlarini diniy, tabiiy, texnikaviy, ijtimoiy-gumanitar, axloq – odob, fazoviy va boshqa bilimlar tashkil qiladi"-deydi o'zbek olimasi S. Nishonova. Haqiqatdan ham ma'rifatli bo'lishga intilish, inson ma'naviy madaniyatining eng muhim mezonlaridan biridir. Ma'rifat, eng avvalo ma'naviy madaniyatning tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi, ma'rifat ma'naviyatni shakllantiradi. Shunday ekan, oliy ta'lim tizimida tahsil olayotgan Yoshlarda har bir o'quv fani bo'yicha olib borilgan ma'ruzalar, mashg'ulotlar davomida umumnazariy tushunchalarga ega bo'lish bilan bir paytda ma'naviyatning asosini bilim tashkil qilishini anglatish lozim bo'ladi. Yoshlarda harbiy vatanparvarlik ko'rsatkichlarini baholashda o'ziga xos ma'naviy ehtiyoj sifatida, ular orasida bilimga bo'lgan ehtiyoj yetakchi o'rinni egallaydi.

Agar inson sog'lom bo'lsa, unda tinmay bilim olish ehtiyoji mavjud bo'ladi. Islom dinining muqaddas kitobi bo'lmish "Qur'oni Karim" va "Hadisi Sharif"larda bilim egallash – jamiyatga va o'ziga foyda keltiruvchi shaxs bo'lib yetishishda muhim omil – deb qayd qilingan. Bilimsizlik kishilarni nodonlikka, jaholatga, razolatga olib keladi, bilimsiz jamiyatda ana shunday salbiy tushunchalar hukmron bo'ladi. Bilim, asosan, ta'lim - tarbiya orqali egallanadi. Bilimning insonga boshqa kishilar tomonidan berilish jarayoni ma'rifat deyiladi.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimi tegishli davlat ta'lim standartlari doirasida oliy ta'lim berish, yoshlarning mutaxassisligi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini chuqur rivojlantirish, tanlab olingan ta'lim yo'nalishi bo'yicha bir yoki bir necha ixtisosni egallash imkonini berish bilan birga yosh avlodni ma'naviy madaniyatli, yuksak axloqli va ma'rifatli qilib tarbiyalashda xalqning boy milliy madaniy-tarixiy an'alariga, urf – odatlari hamda umumbashariy qadriyatlariga asoslanadi. Yoshlarni tarbiyalash va ularni har tomonlama komil insonlar qilib voyaga yetkazish ta'lim muassasalari faoliyatida ustuvor maqsad va vazifa hisoblanadi. Umumiy hamda maxsus pedagogik jarayonda vatanparvar, ma'naviy madaniyatli shaxslarni tarbiyalash amalga oshiriladi hamda bu jarayon doimiy takomillashtirib boriladi.

Oliy ta'lim tizimi talabalarini vatanparvar, ma'naviy madaniyatli insonlar qilib tarbiyalashda o'qitiladigan barcha maxsus va nomutaxassislik fanlari, ayniqsa ijtimoiy –gumanitar fanlar ahamiyati salmokli. Bunda "Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari", "Tarix", "Axloqshunoslik", "Nafosatshunoslik", "O'zbek tili" "O'zbek adabiyoti" kabi fanlar alohida ahamiyatga ega. Ushbu fanlarning mohiyat-mazmuni talaba –yoshlarning siyosiy saviyasining o'sishiga, dunyoqarashini shakllantirishga, o'tmishda bo'lgan va hozirgi kunda bo'layotgan xalqaro siyosiy voqealarni to'g'ri baholashga, jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy taraqqiyoti muammolariga ongli munosabatda bo'lishga o'rgatadi. Ijtimoiy – gumanitar fanlarni o'qitishda talaba yoshlarning ta'lim va bilimlarga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytirishga, mustaqil dunyoqarash, ish yuritish, milliy iftixor va umuminsoniy qadr-qimmat tuyg'usini shakllantirishga alohida e'tibor beriladi.

1-diagramma. Oliygozlarning "Ma'naviyat soatlari"da vatanparvarlik ko'rsatkichlarini rivojlantirishga mo'ljallangan mavzular.

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida «Pedagogika tarixi», «Dinshunoslik», «Falsafa», «Ma'naviyat asoslari», «Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» o'quv fanlarini o'qitish jarayonida «komil inson», «ma'naviy barkamol inson»ning sharqona tushunchasidan kelib chiqib, Yoshlarda vatanparvarlik, axloq va odob hamda boshqa bilimlar ma'naviyatini tarkib toptirish yo'llari, shuningdek, bu ma'naviyatni shakllantirishda ijtimoiy muhit va ma'rifatning tutgan o'rni haqidagi goyalar targ'ib kilinadi.

X. Ziyoyev fikricha, vatanparvarlik odamning ruhiy, jismoniy va aqliy olamining yig'indisidir. Vatanparvarlik axloqiy

(odob, guruh, ma'suliyat tuyg'usi), ilmiy ijodiy amaliy malakalar (mehnat, ijodkorlik, iste'dod, qobiliyat) diniy, mafkuraviy qarashlarning yaxlit birligidir [4, 21]. Demak, vatanparvarlik millatning asrlar davomida shakllangan ildizlari, uning tarixiy tajribalari va ijtimoiy – madaniy rivojlanishi bilan uzviy bog'liq bo'lgan ichki (aqliy) intellektual va sobit hissiy dunyosidir. Shu jihatdan olganda, yoshlarning vatanparvarlik ko'rsatkichlarini aniqlovchi metodlar ular faoliyatida analitik baholash me'yorlari sifatida namoyon bo'ladi.

Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruxda tarbiyalash ko'rsatkichlarini aniqlovchi metodlar:

birinchidan, jamiyat talabidan kelib chiqqan holda, ta'lim-tarbiya natijalarini to'g'ri aniqlashni ta'minlashi, kafolatlashi, ikkinchidan, o'ziga xos tarbiya yo'nalishi va pedagogik ta'sir o'tkazishni oqilona tanlashga yordam berishi kerak.

Yoshlarning harbiy vatanparvarlik ko'rsatkichlarini aniqlashda testologiya tamoyillari va metodlariga murojaat etish talab etiladi.

Testologiya – (ingliz tilida: "test" – aniqlash, o'lchash; yunon tilida: "logos" – ta'limot, bilim) sifatli va ilmiy asoslangan diagnostik metodikalarni yaratish to'g'risidagi fan. Pedagogikada testologiya metodlari psixometrik metodlar mushtarakligida qaraladi. Testologiya metodlaridan bugungi kunda pedagogika, meditsina, texnika, menejment kabi sohalarda foydalaniladi.

Xulosa. Davlatning bugungi va istiqboldagi barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlovchi omillardan biri - mamlakatimiz yoshlarini vatanparvarlik, milliy an'ana va qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalash, ma'naviy yetuk va jismonan sog'lom barkamol avlodni voyaga yetkazish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, har tomonlama barkamol, mustaqil fikrlaydigan, mamlakatimiz istiqboli uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir, tashabbuskor, xalq manfaati yo'lida bor salohiyatini safarbar qiladigan, shijoatli yoshlarni tarbiyalashni ta'minlovchi pedagogik muhitni shakllantirish, uning mexanizmlarini takomillashtirish, jahon sivilizatsiyasi yutuqlari va axborot resurslaridan keng foydalanish, masalalari o'z yechimini kutayotgan dolzarb muammolar sirasiga kirishi ilmiy kuzatishlar va tadqiqotlar tahlili natijasida aniqlandi.

Sohadagi vaziyat va amalga oshirilgan tadbirlar tahlili yoshlarning keng qatlamlariga dahldor bo'lgan dolzarb masalalar, ayniqsa, respublikamiz yoshlarining katta qismini tashkil qiladigan yoshlarni vatanparvarlik darajasini o'rganish, o'lchash, kvalimetrik tahlil qilish talab darajasida tashkil etilmaganligini alohida izlanish olib borishni taqozo etuvchi muammolar qatoridan o'rin olgan.

Mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida yangi mazmun va mohiyatdagi ta'lim-tarbiya tizimini shakllantirish bosh yo'nalish sifatida belgilab olinar ekan, kelajakda yetuk mutaxassis bo'lib yetishib chiqayotgan kadrlardan yuksak kasbiy salohiyat va insoniy sifatlar bilan birga milliy g'oya va Vatanga sadoqatlilik, ularning qalbi va ongiga Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch ekanini chuqur singdirish; qadimiy tariximiz va madaniyatimiz, Vatanimizning mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish, ularga munosib bo'lish tuyg'usini shakllantirish, milliy armiyamizning qudrati va salohiyatiga bo'lgan ishonchni kuchaytirish umumpedagogik, didaktik hamda psixologik xususiyatlariga ega bo'lib, bu xususiyatlarni ochib berish natijasida oliy ta'lim jarayonini samarali tashkil etish imkoniyati vujudga keladi.

Yoshlarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ongi va qalbida mustaqillik g'oyalariga sodiqlik, milliy o'zlikni anglash, Vatanga muhabbat va uning taqdiriga dahldorlik, fidoyilik hissini qaror toptirish va rivojlantirish, turli mafkuraviy tahdidlardan asrash, ularni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga doir ishlar samaradorligini oshirish va faollashtirish, bu boradagi ta'lim-tarbiyaviy ishlarga mamlakatimiz fuqarolarini, davlat va nodavlat notijorat tashkilotlarini hamda fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini yanada faol jalb etish va yoshlar ongiga vatanparvarlik, mardlik tuyg'ularini singdirish doirasida o'rganish zarurati mavjud.

Jahonda tarbiya kategoriyasi ma'naviyatning tarkibiy qismi sifatida qadrlanayotgan bugungi sharoitda «ta'limning hamma bosqichlarida, ta'lim natijalarini baholash samaradorligini oshirish bilan birga tarbiyaviy mexanizmlarning ham samarali uslublarini takomillashtirish, testologiya tamoyillari orqali vatanparvarlik darajasining sifat ko'rsatkichlarini pedagogik tahlil qilish va baholash imkoniyatini yaratish uchun bu sohada mavjud bo'lgan yondashuvlar, tushunchalar, qarashlar, ta'limotlarni to'plash, tasnif qilish va uni o'qituvchi faoliyatiga joriy etish maqsadida tegishli ilmiy-metodik tavsiflar ishlab chiqish zaruriyatining mavjudligi ayon bo'ldi.

Globalashuv jarayonida eng katta xavf insonlarning qalbi va ongini egallash uchun uzluksiz davom etayotgan mafkuraviy kurashdir. Endilikda yadro maydonlarida emas, mafkura maydonlarida bo'layotgan kurashlar ko'p narsani hal qiladi.

Shu jihatdan olganda mafkuraviy tizimning o'zgarishi, ijtimoiy yangilanish vatanparvarlik darajasining sifatini tahlil qilishga va baholashga zarurat taqozo etadi.

Talabalarda vatanparvarlik darajasining sifatini tahlil qilish va baholashga asoslangan o'quv-biluv jarayonini tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash, bu mexanizmlarning joriy etilishini dunyo va respublikamizda olib borilayotgan tadqiqotlarni tahlil qilish asosida o'rganish muhim ahamiyat kasb etishi dalillandi.

Tadqiqot natijasida insoniyat tarixida vatanparvarlik tuyg'usini ijtimoiy tuyg'u sifatida qadrlash tendensiyasi mavjudligi aniqlanib, falsafiy, sotsiologik, pedagogik adabiyotlar tahlili "vatanparvarlik" kontentiga turli qarashlar mavjudligini ko'rsatdi.

Tadqiqot doirasida xorij tajribalarini o'rganish asnosida "vatanparvarlik" – ijtimoiy-pedagogik kategoriya sifatida baholanib, unga insonning o'z tug'ilgan joyiga bog'langanlik tuyg'usidan tashqari, o'z ona yurti madaniyati, moddiy,

ma'naviy merosi va qo'lga kiritgan muvaffaqiyatidan g'ururlanish, milliy iftixor hissiga yo'g'rilganligi, o'z ona yurtiga, fuqaroligiga, an'alariga, tiliga bo'lgan sadoqatlilik va dahldorlik tuyg'usidir, o'zga millatlar oldida o'z Vatanining qadrlanishini va xalqining e'zozlanishini bildiradigan istak, hohishdir, deb ta'rif berildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
- [2] Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz.- Toshkent:O'zbekiston, 2017.
- [3] Millennium Development Goals Report Uzbekistan (Doklad potselyamrazvitiyatisyacheletiya). Tashkent. Centerforeconomicresearch. MegaBasim. 2015 y. 32-p // Ramochnaya programma OON po okazaniye sodeystviye Respublike Uzbekistan v selyax razvitiya na 2016 – 2020 godi. Baktria press. 2015 r. 38-c.
- [4] O'zDSt 2863:2014 Informatsionniye texnologii. Interaktivniye gosudarstvenniye uslugi. Klassifikatsiya i osnovniye trebovaniya k formirovaniyu [60].
- [5] O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi nizomni tasdiqlash to'g'risida»gi 2017-yil 15-martdagi 140-son qarori; O'zDSt 1.0-98. «O'zbekiston Respublikasi standartlashtirish davlat tizimi. Asosiy qoidalar»; O'zDSt 1.1-92. «O'zbekiston Respublikasi standartlashtirish davlat tizimi. O'zbekiston Respublikasi standartlarini ishlab chiqish, muvofiqlashtirish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartiblari»;

